

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert mellomrom. Legg ved portrettfoto.

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan bli korta ned. Legg ved portrettfoto.

Velaug H. Sælid
velaugh@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør (fung.)

Even Øvald
eveno@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Ellen Krystad
ellenk@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

Kronikk- og debattredaktør Tollef Mjaugedal (perm.)

Klassekampen honorerer normalt ikkje innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT

Ideen om at alle må jobbe mer og lengre er katastrofal for natur, klima og miljø.

Jobbe mindre, leve litt mer

Margunn Bjørnholt
KRONIKK

Produktiviteten har økt dramatisk det siste hundreåret, men arbeidstiden har vært den samme siden lørdagsfri ble innført på 1970-tallet. Arbeidsdagens lengde er ikke nevneverdig endret siden åttetimersdagen ble innført i 1919.

Mens mange på 1970-tallet så for seg kortere normalarbeidstid og mer fritid som følge av videre forventet produktivitetsøkning og teknologisk utvikling, har det å jobbe mindre og leve mer forsvunnet som et politisk mål. Tvert om er lønnet arbeid blitt stadig viktigere, og det er tverrpolitisk konsensus om at (all slags) lønnet arbeid er et ubetinget gode og at skal alle bør jobbe fulltid (eller mer).

Like før Rio+20-konferansen om miljø og utvikling fremla FN en dyster rapport om jordens tilstand. Achim Steiner, visegeneralsekretær i FN og leder av FNs miljøprogram (Unep), advarer om at dersom de nåværende mønstrene av produksjon og forbruk fastholdes, kommer verden til å oppleve enestående naturødeleggelse og -forringelse.

Selv om denne advarselen lyder (deprimerende) kjent, synes politikere, godt hjulpet av økonomene, fortsatt ufortrødent å handle som om de har en ubegrenset klode til rådighet, og at fortsatt og økt vekst er ønskelig og nødvendig.

Målt i nytteverdi er mye lønnet arbeid direkte skadelig. Produkter kommer med planlagt slit, og det produseres mye og billig i stedet for mindre av høyere kvalitet. Globalisert billigvareproduksjon og medfølgende oljebasert transport (inkludert langtransport og dumping av produktene som søppel i fattige land) uttærer naturgrunnlaget lokalt, skaper enorme søppelproblemer og bidrar til global oppvarming.

Klær som produseres av

lavtlønte arbeidere og kanskje barn under dårlige forhold fjernt fra oss, blir ofte levert ubrukte til Fretex eller kastet.

Sosiologen Ulrich Beck pekte allerede tidlig på 1990-tallet på at kostnadene ved den samlede produksjonen langt overstiger nytten, gjennom å skape risiko av hittil ukjent omfang i form av miljøendringer som truer livsgrunnlaget på planeten.

Finansnæringen, slik den er blitt etter tiår med deregulering og globalisering, fungerer som et kasino der en liten klikk driver piratvirksomhet på bekostning av produksjonsbedrifter, stater og vanlige folk. Gjennom oppkjøp og krysseierskap representerer finansnæringen i dag en enorm opphopning av systemrisiko, noe en gruppe sveitsiske systemforskere påviste i fjor høst.

Eventyrprofitene har også ført til hjerneflukt fra annen virksomhet. De beste fysikerne headhuntedes nå til finansnæringen, der de

føring manipulerer vår underbevissthet og skaper kunstig begjær som fylles med tomt konsum.

Stadig mer av tiden tilbringes foran tv og i digitale parallellvirkeligheter. Effektene av det siste er det ulike meninger om. Mens forskere her i landet advarer mot moralsk panikk, advarer hjerneforskere internasjonalt mot at gutter ødelegges av dataspill og porno, som programmerer hjernen for kontinuerlig stimulans, flytter etiske grenser og forstyrrer evnen til læring og relasjoner.

Det er også økende bekymring på universiteter i hele den vestlige verden over studentenes manglende evne til å gjennomføre lengre resonnementer (også kalt tenkning). Pensum må legges om fordi studenter ikke er i stand til å lese lengre tekster. Om tenkeevnen går ned, er det bekymringsfullt, særlig fordi menneskeheten aldri har stått overfor så komplekse problemer som vi gjør i dag.

«Målt i nytteverdi, er mye lønnet arbeid direkte skadelig»

bidrar til å utvikle stadig flere utspekulerte spekulasjonsinstrumenter, i stedet for å arbeide med løsning av viktige problemer for menneskeheten.

Ikke bare mye av vareproduksjonen, men også mange ikke-materielle produkter er unyttige og kanskje direkte skadelige. Stadig mer utspekulert bruk av psykologisk innsikt i markeds-

Vi ser også en sterk nymoralisme og hets overfor uføre og syke. Økonomene har fått et fortolkningsmonopol, og svaret synes gitt uansett om det dreier seg om sykemeldte, uføre eller arbeidsledige: Ytelsene er for gode, og det «lønner seg ikke nok» å jobbe. Alt annet enn fulltids, lønnet arbeid ses som feil, og enhver pengeoverføring

fra det offentlige som en utgift for samfunnet.

En «verdige trengende»-holdning basert på misunnelse og grunnleggende mistillit er i ferd med å undergrave grunnlaget for universelle velferdsgoder. Bladet Velferd har funnet at hele 47 prosent ønsker mer behovsprøving av velferdsgoder som for eksempel barnetrygd.

Kunnskapen om hvor kostbart, ineffektivt og krenkende et slikt system er, når tydeligvis ikke ut over velferdsforskernes rekker.

Jeg kom nylig tilbake fra et forskningsopphold i USA. Mitt råd til alle som fantaserer om et system basert på mer behovsprøving: Dra dit og se selv. Og ikke glem kalkulator! En OECD-undersøkelse fra 2009 fant at USA bruker like stor andel av brutto nasjonalprodukt (BNP) som Danmark på sosiale ytelser. Likevel står store grupper i USA uten helt grunnleggende rettigheter.

Til tross for at økonomenes ide om mennesket som en egennytteorientert, rasjonell aktør for lengst har blitt detronisert både teoretisk og gjennom empiriske studier, fortsetter økonomene å legge et slikt feilaktig menneskesyn til grunn. En utslitt Kari «velger» sykemelding og uføretrygd av bekvemmelighet, hjulpet av en lettrørt lege, og hun taper ikke nok på det til å «velge» det riktige, nemlig fortsatt fulltidsarbeid.

De eneste som til en viss grad opptrer i tråd med økonomifagets egoistiske menneskemodell, er økonomer, og det finnes en egen forskningslitteratur som diskuterer om økonomene er født sånn eller blitt sånn. Problemet er at denne utdaterte modellen også i økende grad legges til grunn for politikken.

Samtidig som mange arbeider i unyttig og skadelig virksomhet, er viktig virksomhet som omsorg, skole og matproduksjon nedvurdert, og det er vanskelig å få til god nok kvalitet. Vi trenger en politikk for å redusere skadelig og uproduktiv virksomhet og for å omfordele hender, hjerner og penger til oppgaver som er nødvendige for å opprettholde samfunn og sivilisasjon.

Margunn Bjørnholt, sosiolog og forsker, Kvinneuniversitetet i Norden
margunn.bjornholt@gmail.com